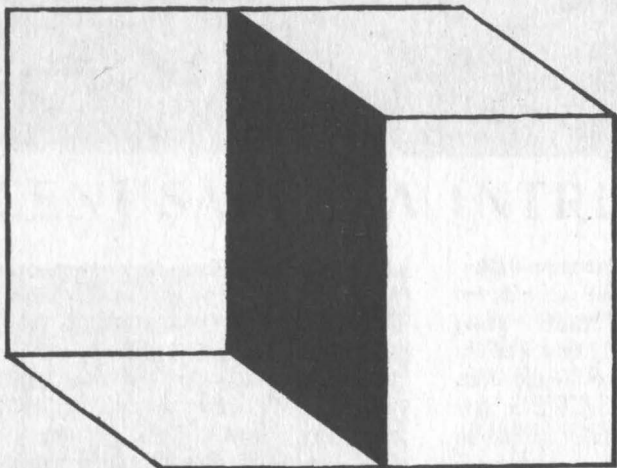


OGLINZI



PARALELE

PRIMĂVARA NEMULȚUMIRII NOASTRE

Dacă ar putea cineva să scrie istoria contemporană a teatrului românesc, a gândurilor care nu au mai fost duse pînă la capăt, am obține, probabil, unul dintre marile acte de acuzare a totalitarismului cultural. S-ar ve-

dea, de aici, cit de rezistente au fost obstacolele cenzurii, cit de supravegheat a fost teatrul, citor interdicții a trebuit să li se supună. S-ar mai obține apoi imaginea unei uriașe frustrări, provocatoare a unor dezamăgiri, involuții, nemulțumiri și traume, dar și a unei deformări impuse timp de ani de zile.

Forțele creatoare ale scenei teatrale nu au fost puține, iar personalitățile au apărut, în număr ridicat, cu fiecare generație. Ținute sub clopotul de sticlă, fisurat din cînd în cînd de cite o „răzvrătire“ a unui teatru, regizor, actor sau critic (foarte rar), gîndirea teatrală și, în genere, dinamica unui întreg fenomen s-au văzut determinate să adopte anume strategii de contracarare a efectului de seră culturală. Presiunea în clopotul de sticlă a fost mai tot timpul, iar în ultimii ani cu deosebire, reglată conform celor mai recente „indicații“ pe care execuții plătite le-au reverberat cu vigoare și fără mari tresăltări de conștiință. Totul mergea „strună“ — cu rare excepții —, domnu' Vucea stătea neclintit la catedră, iar monitorii își făceau datoria. Cinci dintr-o dată și opriți!

Reacția față de prelunga și tragică lecție de totalitarism a domnului Vucea s-a constituit în ani. Regizori, scenografi, actori și unii critici și dramaturgi au configurat alternativa la limbajul de lemn al propagandei totalitarismului. Atragerea publicului pe terenul acestei alternative s-a petrecut firesc, nu fără satisfacție ori de cite ori similitudinea scenei, a dialogului, a gestului sau a vestimentației cu elemente lesne recognoscibile ale mafiei totalitare dădeau clar de înțeles că există o conștiință critică aptă să sugereze adevărul că regele e gol. Modul aluziei, modul indirectului, limbajul esopic — practicat în genere în literatura și critica românească — au dat naștere aceluia cuplu biologic unde un element îl parazitează pe celălalt. Simbioza, realizată din motive de necesitate, maculată uneori și de labilitatea conjuncturiiștilor, a avut un efect dezastruos asupra dramaturgiei originale, dar și asupra creativității teatrale, deturnată de la o evoluție normală. Valoarea unor spectacole elogiata de critică, dar și de public, trebuie observată și din această perspectivă. Dar nu se poate uita că, din punct de vedere cultural, teatrul a fost singurul element viu unde era posibil contactul direct, public, al socialului cu aluzia politică.

Acest tip de simbioză astăzi nu mai are obiect: de aici, starea de perplexitate (cu doza de confuzie și regîndire a rolului teatrului în societate) care se prelungește firesc și afectează profund viața culturală. Sensul „circulației“ s-a schimbat: teatrul e determinat să vină la public. E vorba, deci, despre un nou început, despre un alt drum. Cit de posibil este acesta?

Sfărîmarea clopotului de sticlă, moartea lui Vucea și dispariția formală a monitorilor au revărsat în primăvara noastră marea nemulțumire. Scăpat de sub presiune, arcul conștiinței se destinde cu viteză și forță de percuție: acumularea tacită ia chipul vorbelor învîrtind malaxorul social-politic. Inscripția NU fi-va înlocuită cu DA, dar operațiunea, se vede, nu e simplă. Uriașul resentiment național, afectînd și cultura, cînd și cum se va metamorfoza într-o stare și într-o mentalitate care să ducă spre ceva constructiv?

Primăvara nemulțumirii noastre poartă semnul acestei încercări de metamorfoză. Schimbarea nu poate fi numai la față, cum nici convertirea religioasă nu este numai simplă adeziune. Teatrul românesc trebuie acum să îndrăznească a fi el însuși: eludarea complexului conspirativității va însemna perioada sa de „convalescență“. Dacă pînă acum regizorul era sprijinit în încercarea sa de existență „șintei“ funcționînd ca reper unic pentru toți, creativitatea sa poate fi de acum încolo susținută de prospectarea altor „șinte“, acelea ale interesului actual pentru ființa umană. Or, în acest caz, drumul nu mai este guvernat de competiția în stare de presiune. Decît, desigur, de aceea născută din propriile incertitudini, nemulțumiri care ar putea interesa și pe ceilalți.

Experiența cea mai bogată, de după decembrie, încă incompletă prin raportare la definirea relației între social și politic, nu mai are cum să fie considerată de către omul de teatru drept reper: el poate interveni în configurarea acesteia cum s-a întîmplat de atîtea ori în istoria teatrului universal. Spectacolul teatral devine purtător de cuvînt al tendințelor manifeste în viața social-politică, dar și sursa punctului de vedere critic în absența căreia credibilitatea sa în plan uman scade considerabil. E posibil ca această primăvară a nemulțumirii noastre să permită teatrului reconsiderarea propriei misiuni, a propriilor rosturi în societate.

MARIAN POPESCU

9 mai 1990